

УДК 811.161.2'243:378.147

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/79-1-32>

Калерія КОВАЛЬОВА,

orcid.org/0000-0001-6718-8034

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри іноземних мов та міжкультурної комунікації

Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця

(Харків, Україна) *valeriykovaleva@gmail.com*

Олена БАЛАСАНЯН,

orcid.org/0000-0002-0622-3964

старший викладач кафедри іноземних мов та міжкультурної комунікації

Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця

(Харків, Україна) *elenabalasanian@gmail.com*

ІНТЕГРАЦІЯ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНИХ ЗАВДАНЬ У НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ

У статті здійснено комплексне дослідження інтеграції професійно орієнтованих завдань у процес навчання української мови іноземних здобувачів вищої освіти як чинника формування їхньої комунікативної та мовної компетентностей, необхідних для ефективної професійної діяльності. Актуальність проблематики зумовлена збільшенням контингенту іноземних студентів у закладах вищої освіти України та потребою забезпечення високоякісної мовної підготовки, зорієнтованої на професійний дискурс. Володіння українською мовою на належному рівні розглядається як фундаментальний чинник успішної адаптації студентів до навчального середовища та забезпечення їхньої готовності до професійної комунікації. Метою статті є вивчення особливостей впровадження професійно орієнтованих завдань у навчання української мови іноземних здобувачів освіти та обґрунтування їхньої ролі у формуванні професійної мовної компетентності, включаючи граматичні навички, необхідні для функціонування в професійному контексті. У межах дослідження визначено основні підходи до розробки ефективних методичних прийомів, спрямованих на засвоєння специфічних граматичних конструкцій, характерних для фахової комунікації, з метою полегшення адаптації до мовних вимог професійної діяльності майбутніх економістів. У статті проаналізовано ефективність використання комунікативного підходу та спеціалізованих завдань, спрямованих на засвоєння професійно орієнтованої лексики, синтаксичних структур та термінології. Доведено значущість моделювання професійно релевантних ситуацій, презентації спеціалізованої інформації та обговорення виробничих кейсів для поглиблення мовної компетентності.

Ключові слова: комунікативна компетентність, мовна компетентність, термінологія, українська мова, фахова лексика.

Kaleriia KOVALOVA,

orcid.org/0000-0001-6718-8034

PhD in Philology, Associated Professor,

Associate Professor at the Department of Foreign Languages and Cross-Cultural Communication

Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics

(Kharkiv, Ukraine) *valeriykovaleva@gmail.com*

Olena BALASANIAN,

orcid.org/0000-0002-0622-3964

Senior Lecturer at the Department of Foreign Languages and Cross-Cultural Communication

Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics

(Kharkiv, Ukraine) *elenabalasanian@gmail.com*

INTEGRATION OF PROFESSIONALLY ORIENTED TASKS INTO TEACHING UKRAINIAN TO FOREIGN STUDENTS

The article presents a comprehensive study of the integration of professionally oriented tasks into the process of teaching Ukrainian to foreign students as a factor in the formation of their communicative and linguistic competencies necessary for effective professional activity. The relevance of the issue is due to the increase in the number of foreign students in Ukrainian higher education institutions and the need to provide high-quality language training focused on professional discourse. Proficiency in the Ukrainian language is seen as a fundamental factor in the successful

adaptation of students to the learning environment and ensuring their readiness for professional communication. The purpose of the article is to study the peculiarities of introducing professionally oriented tasks in teaching Ukrainian to foreign students and to substantiate their role in the formation of professional language competence, including grammatical skills necessary for functioning in a professional context. The study identifies the main approaches to the development of effective methodological techniques aimed at mastering specific grammatical constructions characteristic of professional communication in order to facilitate adaptation to the language requirements of future economists' professional activities. The article analyzes the effectiveness of using the communicative approach and specialized tasks aimed at mastering professionally oriented vocabulary, syntactic structures and terminology. The significance of modeling professionally relevant situations, presenting specialized information and discussing production cases for deepening language competence is proved.

Key words: *communicative competence, language competence, terminology, Ukrainian language, professional vocabulary.*

Постановка проблеми. Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», ухвалений Верховною Радою 25 квітня 2019 року (Про забезпечення функціонування української мови як державної, 2019), регулює основні принципи державної мовної політики, зокрема зобов'язує заклади освіти забезпечувати можливості для опанування української мови та її використання в освітньому процесі. Іноземні студенти, які навчаються у закладах вищої освіти України, повинні опанувати державну мову та застосовувати її в освітньому процесі. Важливо зазначити, що «вільне володіння державною мовою» передбачає здатність «використовувати мовні знання та комунікативні навички» для вираження будь-яких змістів як в усній, так і в письмовій формах у всіх сферах суспільного життя та професійної діяльності (Стандарт української мови, 2018).

Навчання української мови іноземних студентів є складним процесом, який потребує особливого підходу, враховуючи різний рівень володіння мовою та специфіку майбутньої професійної діяльності студентів. Однією з ключових проблем є недостатній розвиток професійної мовної компетенції, зокрема опанування специфічних граматичних конструкцій та лексики, характерних для професійного спілкування.

Фахівці в галузі викладання української мови як іноземної зазначають, що відсутність практично орієнтованих завдань, які б інтегрували мовні навички з фаховою діяльністю, призводить до труднощів у використанні мови в професійній сфері (Стадніченко, Ласкава & Шульга, 2023). У цьому контексті виникає необхідність розробки й впровадження в освітній процес таких комунікативних завдань, які були б спрямовані на формування як мовної, так і професійної компетентностей, а також дозволили б студентам краще засвоїти граматику в контексті реальних ситуацій, пов'язаних з їхньою майбутньою професією.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичні та практичні аспекти впровадження сучасних методів викладання української мови

для іноземних студентів досліджувалися багатьма українськими науковцями. О. Степаненко, Т. Ланова та Л. Матусевич студіюють сучасні методики вивчення української мови як іноземної (2022). Г. Швець (2019) досліджує теоретичні та практичні підходи до навчання української мови іноземців гуманітарних спеціальностей, зокрема інтерактивні методи. Л. Архипенко (2020) акцентує на засвоєнні синтаксичних конструкцій та методиках їх опанування. О. Стадніченко, Ю. Ласкава та О. Шульга (2023) розглядають особливості викладання української мови як іноземної для студентів-іноземців у закладах вищої освіти. Т. Беценко (2019) досліджує лінгвокультурологічний аналіз тексту як один із різновидів навчальної роботи у процесі вивчення української мови як іноземної. В цілому, різноманітність підходів (комунікативного, когнітивного, інтерактивного) свідчить про необхідність їхнього подальшого глибокого аналізу.

Мета статті – дослідити особливості інтеграції професійно орієнтованих завдань у процес навчання української мови іноземних студентів-економістів, обґрунтувати їхню значущість для формування професійної мовної компетенції, зокрема граматичних навичок, необхідних для ефективного використання мови в професійному контексті.

Виклад основного матеріалу. Інтеграція професійно орієнтованих завдань у процес навчання української мови іноземних студентів економічних факультетів є важливою методологічною стратегією, що спрямована на формування професійно-комунікативної компетентності. Цей підхід ґрунтується на принципах функціонального та контекстуального підходу до мовної освіти, що передбачає активне залучення студентів до специфічного професійного середовища через мову. Основні аспекти інтеграції професійно орієнтованих завдань охоплюють аналіз професійно-комунікативних потреб, використання автентичних текстів для розробки професійно орієнтованих комунікативних завдань, а також засвоєння граматичних аспектів.

Для іноземних студентів-економістів аналіз професійно-комунікативних потреб є важливим етапом у формуванні спеціалізованої мовної компетентності, зокрема, вивчення лексики та фразеології, що відображають фінансові та економічні процеси. Це охоплює терміни та концепти, які є важливими для розуміння економічної діяльності. Наприклад, такі поняття як «валовий внутрішній продукт» (ВВП), «інвестиційний капітал», «грошова маса» є основними в економічному дискурсі та часто використовуються для опису макроекономічних процесів.

Варто зазначити, що фразеологізми та сталі словосполучення, пов'язані з економічною діяльністю, наприклад, «економічний спад» або «стабільність ринку», допомагають студентам адекватно передавати складні економічні явища українською мовою. Дискурсивні особливості економічного спілкування охоплюють різноманітні формати комунікації, такі як презентації, аналітичні звіти, економічні прогнози та статті, де студенти не тільки опановують лексичний матеріал, але й навчаються використовувати мовні засоби для точного та структурованого опису економічних даних. Наприклад, у презентаціях студентам потрібно вміти грамотно описувати динаміку ринку за допомогою таких виразів, як «Збільшення попиту на ринку сприяє підвищенню цін» або «Зниження інвестиційного потоку впливає на скорочення виробничих потужностей». Аналітичні звіти вимагають коректного використання економічної термінології для представлення висновків, таких як «позитивне сальдо платіжного балансу» або «інфляційні ризики».

Таким чином, навчання економічній термінології та дискурсивним особливостям мови допомагає іноземним студентам не лише розвивати комунікативні навички, але й успішно інтегруватися в професійне середовище, де економічна термінологія є основою для прийняття рішень та ведення ділової комунікації. Аналіз професійно-комунікативних потреб дозволяє визначити ключові мовні елементи та комунікативні структури, які необхідно інтегрувати в освітній процес, забезпечуючи релевантність мовної підготовки для конкретної спеціальності.

Як вже зазначалося, до основних аспектів інтеграції професійно орієнтованих завдань належить також використання автентичних текстів та матеріалів, таких як наукові статті, інструкції, технічна документація, що є важливими засобами розвитку вміння працювати з фаховою літературою. Для студентів-економістів доцільно опрацьовувати фінансові звіти, аналітичні статті,

нормативно-правові акти та бізнес-плани. Аналіз фінансового звіту дозволяє засвоїти термінологію. Водночас опрацювання автентичних текстів допомагає іноземним здобувачам вищої освіти адаптуватися до реалій професійної діяльності, оскільки вони вивчають не лише лексичні та граматичні особливості, але й засвоюють стиль і структуру фахової комунікації.

Для ефективного розвитку професійної компетентності студентів-економістів, можна запропонувати такі завдання, які базуються на автентичних текстах і матеріалах, що сприятимуть не лише засвоєнню лексики, але й адаптації до реалій професійної діяльності:

1. Аналіз фінансового звіту підприємства.

Завдання: студенти отримують реальний фінансовий звіт компанії за певний рік. Їм потрібно проаналізувати основні показники (прибутки, збитки, активи, зобов'язання), використовуючи відповідну економічну термінологію.

Мета: засвоєння ключової лексики, пов'язаної з фінансовими показниками та звітністю.

Приклад: розділити студентів на групи для обговорення тенденцій, виявлених у звіті, і написання короткого резюме результатів аналізу.

2. Опрацювання аналітичної статті з економічного журналу.

Завдання: прочитати аналітичну статтю, присвячену економічним прогнозам або аналізу ринку. Після читання студенти мають визначити ключові поняття, зробити короткий виклад тексту та представити власне бачення економічної ситуації.

Мета: формування вміння працювати з економічними термінами та опановувати структуру аналітичного тексту.

Приклад: студентам пропонується обговорити наслідки прогнозованих економічних змін для конкретного ринку.

3. Розробка бізнес-плану на основі автентичних прикладів.

Завдання: студенти отримують зразки реальних бізнес-планів і повинні створити власний план для підприємства. При цьому, вони мають використовувати професійні терміни, такі як «інвестиції», «стратегія розвитку», «операційні витрати».

Мета: практичне застосування лексики та фразеології, пов'язаної з бізнес-плануванням.

Приклад: презентація бізнес-плану перед класом з обґрунтуванням вибору стратегій та економічних розрахунків.

4. Аналіз нормативно-правових актів.

Завдання: студенти повинні прочитати уривок із законодавчого акта, що регулює економічну

діяльність (наприклад, податкове законодавство або регуляції фінансових ринків). Після цього вони мають відповісти на питання щодо застосування цих норм у практичній діяльності.

Мета: ознайомлення з юридичною термінологією, що використовується в економічній сфері, та розвиток умінь працювати з нормативними документами.

Приклад: дискусія на тему того, як законодавчі зміни впливають на функціонування підприємств.

5. *Переклад та інтерпретація технічної документації або інструкцій з економічних питань.*

Завдання: студенти отримують автентичний текст технічної документації або інструкції (наприклад, опис системи управління ризиками в банку), який вони мають перекласти українською, а потім прокоментувати.

Мета: розвиток навичок перекладу спеціалізованої літератури та глибше розуміння професійної лексики.

Приклад: переклад інструкцій для фінансових аналітиків щодо оцінки кредитних ризиків із подальшим обговоренням у класі.

На нашу думку, такі завдання дозволяють інтегрувати автентичні тексти в освітній процес і розвивати не лише мовні навички, але й здатність працювати з реальними матеріалами економічного спрямування, що є важливою частиною підготовки фахівців у цій сфері.

Варто зазначити, що для іноземних студентів-економістів важливо засвоїти *граматичні аспекти*, що допомагають їм ефективно використовувати мову в контексті економічної діяльності:

1. *Синтаксис складнопідрядних речень.* В економічній мові часто використовуються складні речення для опису економічних явищ, аналізу статистичних даних та розробки прогнозів. Студенти повинні навчитися будувати складнопідрядні речення, що виражають умови, причини та припущення, наприклад:

Завдання:

1. Створіть п'ять складнопідрядних речень, які виражають умови, причини та припущення, на основі наведених економічних термінів:

- *ринкова кон'юнктура,*
- *інфляція,*
- *валютний курс,*
- *інвестиції,*
- *зайнятість.*

2. Визначте підрядні частини кожного речення та вкажіть, до якого типу складнопідрядного речення вони належать (умови, причини, припущення тощо).

2. *Відмінювання іменників у професійному контексті.* Правильне використання відмінків є ключовим для опису економічних процесів, операцій та фінансових звітів. Зокрема, важливо опанувати: родовий відмінок для вираження приналежності або характеристики: «аналіз ринкової ситуації», «показники економічного зростання»; місцевий відмінок для опису місця та умов діяльності: «у фінансовому секторі», «на ринку праці»; орудний відмінок для інструментів або способів: «керувати фінансами», «аналізувати дані».

Завдання:

1. Використовуючи наведені економічні терміни, складіть по одному реченню для кожного з відмінків:

- *ринок,*
- *фінанси,*
- *звіт,*
- *інвестиції.*

2. Вкажіть відмінок, у якому стоїть іменник, і поясніть його функцію у реченні (приналежність, місце, інструмент тощо).

3. *Числівники та їхнє узгодження.* Економічні тексти містять багато числових даних, які потрібно правильно узгоджувати з іменниками («три відсотки зростання», «два показники ефективності»), що є важливим для точного вираження кількісних аспектів економічної діяльності.

Завдання:

1. Створіть по одному реченню, в якому використовуються числівники для опису:

- *відсотків зростання,*
- *кількості економічних показників,*
- *кількості інвестиційних проектів,*
- *кількості фінансових операцій.*

2. Вкажіть, як узгоджуються числівники з іменниками в кожному реченні, і поясніть правила узгодження.

4. *Безособові та пасивні конструкції.* В економічному дискурсі часто використовуються безособові речення та пасивні конструкції для опису процесів, тенденцій та явищ: «Спостерігається зростання інвестицій», «Дослідження було проведено минулого року». Такі конструкції дозволяють зосередитися на процесах та їхніх результатах, а не на діючих особах.

Завдання:

1. Напишіть п'ять речень з використанням безособових конструкцій для опису таких економічних явищ:

- *інфляція,*
- *зміни в зайнятості,*
- *динаміка експорту,*

- *інвестиції*,
- *попит на ринку*.

2. Складіть ще п'ять речень із пасивними конструкціями, які опишуть:

- *результати досліджень*,
- *прогнозні показники*,
- *оцінку ефективності*,
- *виконання контрактів*,
- *аналіз ринку*.

Отже, розробка професійно орієнтованих комунікативних завдань дозволяє студентам не лише засвоїти фахову термінологію, а й розвинути навички ефективної комунікації в ситуаціях, які є типовими для їхньої майбутньої професійної діяльності. Завдяки такому підходу вони вчаться аргументувати, дискутувати, вести переговори та презентувати свої ідеї, використовуючи українську мову як інструмент професійного спілкування.

Висновки та перспективи подальших досліджень. У результаті дослідження було визначено, що інтеграція професійно орієнтованих завдань у процес навчання української мови іноземних студентів сприяє ефективному розвитку їхньої професійної мовної компетенції та адаптації до майбутньої діяльності в економічній сфері. Такі завдання дозволяють студентам засвоїти спеціалізовану лексику, граматичні конструкції та моделі мовленнєвої поведінки, що характерні для їхньої професії. Крім того, використання комунікативних ситуацій, наближених до реальних умов роботи, забезпечує формування мовних навичок, необхідних для професійної комунікації, та сприяє успішній інтеграції в українське професійне середовище. Перспективи подальших досліджень можуть бути спрямовані на аналіз труднощів, які виникають у студентів під час виконання таких завдань, та пошук шляхів їх подолання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Архипенко Л. М. Особливості засвоєння синтаксичних конструкцій при вивченні української мови як іноземної. *Новітні педагогічні технології у викладанні мов іноземним студентам* : матеріали Міжнародного науково-методичного семінару (м. Харків, 20 лютого 2020 року). Харків: ХНАДУ, 2020. С. 11–14.
2. Беценко Т. П. Лінгвокультурологічний аналіз тексту як один із різновидів навчальної роботи у процесі вивчення української мови як іноземної. *Актуальні проблеми викладання української мови як іноземної* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (19 квітня 2019, м. Біла Церква). Білоцерківський НАУ, 2019. С. 6–8.
3. Про забезпечення функціонування української мови як державної : Закон України від 25.04.2019 № 2704-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text>
4. Стадніченко О., Ласкава Ю., Шульга О. Особливості викладання української мови як іноземної для студентів-іноземців у закладах вищої освіти. *Академічні візії*. 2023. Вип. 15. С. 78–83.
5. Стандарт української мови для державних службовців. URL: <https://www.donnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/8/2018/03/Standart-ukrayinskoyi-movi-dlya-derzhavnih-sluzhbovtiv.pdf>
6. Степаненко О. К., Ланова Т. В., Матусевич Л. М. Сучасні методики вивчення української мови як іноземної. *Науковий вісник ДДПУ імені І. Франка. Серія: Філологічні науки (мовознавство)*. 2022. № 18. С. 73–77.
7. Швец Г. Д. Теорія і практика навчання української мови іноземних студентів гуманітарних спеціальностей: монографія. Київ : Фенікс, 2019. 529 с.

REFERENCES

1. Arkhypenko L. M. (2020). Osoblyvosti zasvoiennia syntaktychnykh konstruksii pry vyvchenni ukrainskoi movy yak inozemnoi [Features of mastering syntactic constructions in the study of Ukrainian as a foreign language]. *Novitni pedahohichni tekhnolohii u vykladanni mov inozemnym studentam* : materialy Mizhnarodnoho naukovy-metodychnoho seminaru (m. Kharkiv, 20 liutoho 2020 roku). Kharkiv: KhNADU, 11–14 [in Ukrainian]
2. Betsenko T. P. (2019). Lihvokulturolohichnyi analiz tekstu yak odyin iz riznovydiv navchalnoi roboty u protsesi vyvchennia ukrainskoi movy yak inozemnoi [Linguistic and cultural analysis of the text as one of the types of educational work in the process of teaching Ukrainian as a foreign language]. *Aktualni problemy vykladannia ukrainskoi movy yak inozemnoi* : materialy Mizhnarodnoi naukovy-praktychnoi konferentsii (19 kvitnia 2019, m. Bila Tserkva). Bilotserkivskyyi NAU, 6–8 [in Ukrainian]
3. Pro zabezpechennia funktsionuvannia ukrainskoi movy yak derzhavnoi : Zakon Ukrainy vid 25.04.2019 № 2704-VIII [On ensuring the functioning of the Ukrainian language as the state language: Law of Ukraine of 25.04.2019 No. 2704-VIII]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text> [in Ukrainian]
4. Stadnichenko O., Laskava Yu., Shulha O. (2023). Osoblyvosti vykladannia ukrainskoi movy yak inozemnoi dlia studentiv-inozemtsiv u zakladakh vyshchoi osvity [Features of teaching Ukrainian as a foreign language to foreign students in higher education institutions]. *Akademichni vizii – Academic visions*, 15, 78–83 [in Ukrainian]
5. Standart ukrainskoi movy dlia derzhavnykh sluzhbovtiv [Standard of the Ukrainian language for civil servants]. URL: <https://www.donnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/8/2018/03/Standart-ukrayinskoyi-movi-dlya-derzhavnih-sluzhbovtiv.pdf> [in Ukrainian]
6. Stepanenko O. K., Lanova T. V., Matusевич L. M. (2022). Suchasni metodyky vyvchennia ukrainskoi movy yak inozemnoi [Modern methods of teaching Ukrainian as a foreign language]. *Naukovyi visnyk DDPU imeni I. Franka. Seriya: Filolohichni nauky (movoznavstvo) – Scientific Bulletin of Ivan Franko State Pedagogical University. Series: Philological sciences (linguistics)*, 18, 73–77 [in Ukrainian]
7. Shvets H. D. (2019). Teoriia i praktyka navchannia ukrainskoi movy inozemnykh studentiv humanitarnykh spetsialnostei: monohrafiia [Theory and practice of teaching Ukrainian to foreign students of humanitarian specialties: a monograph]. Kyiv : Feniks [in Ukrainian]